

OTDK-dolgozat

2015

Gondolatok a fiskális transzparenciáról

Az Open Budget Index bemutatása és elemzése

Some Thoughts about Fiscal Transparency

Introduction and analysis of the Open Budget Index

Kézirat lezárva: 2015. január. 05.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	1
2. A kormányzati Átláthatóság Mérése	2
3. Az Open Budget Index	4
3.1. Kezdetek.....	4
3.2. Open Budget Questionnaire	5
3.3. A felmérések eredményei.....	8
4. Hipotézisek.....	15
5. Eredmények.....	17
5.1. A gazdasági fejlettség és a fiskális transzparencia kapcsolata	17
5.2. A demokratikus berendezkedés és a kormányzati átláthatóság kapcsolata.....	19
5.3. A korrupció és a fiskális transzparencia kapcsolata.....	21
6. Összefoglalás.....	24
7. Felhasznált irodalom	26
Mellékletek.....	I
1. számú melléklet:.....	II

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat A kérdőívben vizsgált költségvetési dokumentumok típusai.....	6
2. táblázat Alapstatisztika az OBI-ról.....	8
3. táblázat: A GDP/fő és az OBI pontszám kapcsolata	17
4. táblázat: A DI és az OBI indikátorok kapcsolata.	19
5. táblázat: A CPI és az OBI kapcsolatának erőssége	21
6. táblázat Eredmények összegzése.....	23

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Pontszámukat több mint húsz egységgel növelő államok (2006-2012).	11
2. ábra: Az első két kategóriába tartozó országok aránya a világban.....	13
3. ábra: Az első két kategóriába tartozó országok aránya Európában.....	14
4. ábra: Az országok helyezése a GDP/fő és az OBI rangsorban.....	18
5. ábra: Az országok helyezése a DI 2012 és az OBI 2012 rangsorokban.....	20
6. ábra: Az országok helyezése a CPI és az OBI rangsorban 2012-ben.....	22

1. BEVEZETÉS

Dolgozatomban az International Budget Partnership (röviden IBP) által publikált Open Budget Indexet (OBI) mutatom be, és elemzem a rangsorban szereplő országok pozícióinak változását a megjelent ranglisták alapján. Kapcsolatot keresek az államok OBI-ban elért pontszáma, illetve egyéb nemzetközi felmérések között, mint például a GDP/fő és Democracy Index¹ (DI). Először a fiskális transzparencia fogalmát határozom meg. Az IBP az általa kifejlesztett kérdőíven keresztül ennek egy szeletét méri az országok szintjén. Ehhez Kopits György és Jon Craig által alkotott definíciót használom fel, mivel az általam feldolgozott szakirodalom jelentős része is erre a meghatározásra támaszkodik (Kopits-Craig 1998:8).

Miért fontos a fiskális transzparencia? Kutatások alapján elmondható, hogy egy átláthatóbb költségvetéssel rendelkező ország pénzügyi helyzete kiegyensúlyozottabb, emiatt a befektetők kisebb kockázati felárral hajlandóak a hiányát finanszírozni². Mindemellett ez a magánszféra hitelfelvételi költségét is mérsékli. Ezen felül a kreatív könyvelésnek ugyancsak gátat szab az átláthatóság, s a korrupció méretét egyaránt csökkenti (Wehner-Renzio 2012). A következő fejezetben részletesen ismertetem az OBI rangsorokat. Bemutatom, hogyan jött létre a rangsor, s milyen nemzetközi együttműködésnek az eredménye. Részletesen foglalkozom azzal, hogyan alakulnak az egyes pontszámok, hol helyezkednek el az országok a rangsorban. A rangsor módszertana az IBP által összeállított kérdőíven alapul, amit az adott országokban e témában dolgozó szakemberek töltenek ki. Az alkalmazott módszernek megvannak egyszerre az előnyei is, másrészt természetesen a hátrányai is, amiket a fejezetben fogok ismertetni.

Ezek után áttérek az országok eredményének vizsgálatára, a megjelent publikációkban milyen trend rajzolódik ki az államok által szerzett pontszámokban. Kitérek az egyes olyan sokat javító, vagy esetleg rontó nemzetekre, amelyek jelentősen eltérnek ezzel a tulajdonságukkal az összes állam pontszámának átlagos változásától. Végül azt a kérdést vizsgálom meg, létezik-e, illetve milyen erős a kapcsolat az index és a többi mutatószám között. Feltételezem, hogy az egy főre jutó GDP és az OBI pontszám között szoros korreláció van és a DI esetében is hasonlóan erős a kapcsolat.

¹ A Democracy Indexet a The Economist Intelligence Unit alkotta meg, hogy mérje az egyes országokban a demokrácia erősségét. Elérhető: https://portoncv.gov.cv/dhub/porton.por_global.open_file?p_doc_id=1034

² Kopits Gy.-Craig J. 1998, Wehner J.-Renzio De P. 2013, Hameed F. 2005

2. A KORMÁNYZATI ÁTLÁTHATÓSÁG MÉRÉSE

A fiskális transzparencia összetett fogalom, ami a kormányzati működés széles területét foglalja magába: "Az átláthatóságnak több dimenziója van a kormányzat működésében. Először, aggregált szinten a transzparencia megköveteli megbízható információk közlését a kormány költségvetési szándékairól és előrejelzéseiről. Másodsorban, a végrehajtó hatalom működéséről részletes adatokat és tájékoztatást tegyen közzé a kabinet, beleértve széleskörű költségvetési dokumentumok nyilvánosságra hozatalát, amelyek megfelelően rendszerezett számlákat tartalmaznak a központi kormányzatról és becslést az e szinten kívüli kvázifiskális tevékenységekről. A harmadik dimenzió főképp viselkedési szempontokat tartalmaz, mint például a választott és kinevezett tisztségviselők közötti érdekkonfliktusok rendezésére világos szabályokat, az információs szabadság követelményeit, a szabályozói keretmunka átláthatóságát, a közbeszerzések nyilvánosságát és foglalkoztatási gyakorlatokat, adóhatósági hivatalnokok számára magatartási kódexet és a számvevőszéki jelentések publikációját." (saját fordítás: Kopits-Craig 1998:8)

Az átláthatóság a költségvetés tervezési folyamatától kezdve a kvázi-fiskális tevékenységeken át a kormányzati szervek viselkedéséig átfogja a közszféra nagy részét. Az ország éves büdzséje az egyik legfontosabb dokumentum, amit a kormányzat évente elkészít, s az országgyűlés fogad el. E nélkül az állam működésképtelenné válhat, emiatt is fontos, hogy az állampolgárok nyomon tudják követni a tervezés, illetve a végrehajtás folyamatát. Kifejezhetjük, ha nem tartják megalapozottnak a tervezetet, ha például a felelős minisztérium túlzottan optimista várakozásokkal rendelkezik a GDP növekedéséről. Amennyiben a költségvetési terv nem tükrözné megfelelően a közösség preferenciáját, a kiadások újraallokálására készíthetné a kormányzatot a civil szféra tüntetésekkel és egyéb módszerekkel. Magas transzparencia mellett a kreatív könyvelés megvalósítása nehezebb, így elkerülhető a Görögországhoz hasonló helyzet (Kaplanoglou-Rapanos 2013). A költségvetési átláthatóság megvalósításának példája az Egyesült Királyság kormánya által működtetett honlap, a Data.Gov.UK, ahol az állampolgárok megtekinthetik a kormányzat pénzügyi adatait a közbeszerzésektől a közalkalmazottak keresetéig (Granickas 2013:14). Magyarország esetében nem találtam ilyen weboldalt, ami ilyen részletesen tartalmazná az állami kiadásokat. Csak a közalkalmazottak bértábláját és az Állami Számvevőszék jelentéseit leltem meg egy kis kereséssel.

A kvázifiskális tevékenységek körébe azok a feladatok tartoznak, amelyeket az állam helyett - akinek pedig kötelessége ezek ellátása - egy állami vállalat hajt végre, függetlenül annak pénzügyi vonzatától. Ezek lehetnek bizonyos szolgáltatások, amelyeket előre meghatározott áron vehetnek igénybe a lakosok vagy többségében állami tulajdonú bankok, például a Magyar Fejlesztési Bank. Ilyenkor átláthatóság hiányában a hatalmon lévő politikai erő ezeket saját céljaira használhatja fel, amivel kárt okozhat az állampolgárok többségének. Kérdéses az állami vállalatok eredményének, s pénzügyi pozíciójának elszámolása a költségvetési egyenleg, illetve az államadósság nagysága tekintetében.

A harmadik csoportba tartoznak a közintézmények viselkedését rögzítő szabályok, amelyek meghatározzák, milyen módon kell foglalkozniuk a hozzájuk beérkező panaszokkal, s egyéb ügyekkel. A választott, és kinevezett tisztviselők közti konfliktusrendezési szabályoknak szintén a nyilvánosság számára hozzáférhetőnek, s érthetőnek kell lennie. Ezeknek mérése külön-külön sem egyszerű, emiatt az OBI index sem próbálja meg átfogni az egész területet, hanem a költségvetési folyamatokra és kvázifiskális tevékenységre koncentrál.

E területeken az OECD és az IMF az 1990-es évek eleje óta publikálja saját kritérium rendszerét a fiskális transzparenciáról: OECD Best Practices for Budget Transparency³, illetve a Code of Good Practices on Fiscal Transparency⁴. Ezekben a nemzetközi szervezetek tanácsokat fogalmaznak meg az országok számára, hogyan tehetik átláthatóvá a költségvetés tervezési és végrehajtási folyamatát, illetve, hogy milyen szabályok biztosítják a költségvetés megfelelő időben történő elfogadását. Nem meglepő, hogy a két szervezet hasonló ajánlásokat fogalmaz meg a nemzeteknek, s az OBI kérdőív is ezeknek a megvalósítását méri nemzetközi szinten.

³Elérhető:

<http://www.oecd.org/governance/budgeting/Best%20Practices%20Budget%20Transparency%20-%20complete%20with%20cover%20page.pdf>

⁴ Elérhető: <https://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/051507c.pdf>

3.AZ OPEN BUDGET INDEX

3.1. Kezdetek

1999-ben az IBP és az Institute for Democracy in South Africa (IDASA) - amely szervezet elkötelezett a demokrácia fejlesztése iránt Dél-Afrikában - a fiskális transzparencia mérésére alkalmas módszer kifejlesztésébe kezdett. Ehhez csatlakoztak a latin-amerikai országok, s közösen fejlesztették, illetve tesztelték a kérdőívet, amivel az átláthatóságot akarták mérhetővé és összehasonlíthatóvá tenni az egyes nemzetek között.

2003-ban újabb tíz államot vontak be a programba más földrajzi régiókból, hogy teszteljék a kérdőívet más költségvetési rendszerrel rendelkező nemzetek esetén. A kérdőív alkalmas-e célja betöltésére, s nem csak a fejlesztésében résztvevő országokra használható. E szakaszban arra jutottak, hogy a felmérés eredményét nem befolyásolja az ország által használt rendszer. Emellett a kapott visszajelzéseket felhasználva az IBP munkatársai megalkottak egy útmutatót a kérdőív kitöltéséhez, amely segítséget nyújt a kutatónak a kérdések megfelelő értelmezéséhez, a válaszok megfogalmazásához.

A szervezet egy próbafelmérést végzett 2003-2004 fordulóján harminchat ország részvételével, amelynek a célja a még megmaradt hibák feltárása és kijavítása volt. A beérkezett adatokat feldolgozás után 2004 októberében nyilvánosságra hozták. A beérkező véleményeket felhasználva a kérdőív útmutatót az IBP munkatársai finomhangolták. Ezek után került csak sor az első igazi vizsgálatra, amely az országok fiskális transzparenciájának mérésére irányult.

Megállapítható, hogy jelentős időt és erőforrást fektettek a kérdőív megalkotására és kipróbálására az IBP és partner szervezete, aminek két fő oka lehetett. Egyrészt ilyen vizsgálatra még nem volt példa, tehát nem álltak rendelkezésre előzetes adatok. Másrészt csak így tudta a szervezet biztosítani, hogy a felmérés mentes legyen olyan hibáktól, amelyek lényegesen befolyásolták volna a kapott eredményeket, így azok esetleg félrevezethették volna azokat, akik későbbi kutatásaikban erre támaszkodnának.

3.2. Open Budget Questionnaire

Az OBI index kiszámításához az Open Budget Questionnaire-ben (OBQ) megadott adatokat használják fel a szervezet munkatársai. Ezt a publikálást megelőző évben küldik ki a felmérésben résztvevő országokban a költségvetéssel foglalkozó független kutatóknak. Így érhető el, hogy a válaszokat ne tudja befolyásolni a kormányzat, s így ne festhessen magáról kedvezőbb képet. A kérdőívek közül a legfrissebb, 2012-es felméréshez használtat mutatom be. Ennek a legfontosabb oka, hogy a különböző változatok között nincs lényeges eltérés a módszertani szempontból, csak a szerzett tapasztalatokat felhasználva finomították folyamatosan a kérdéseket a mérési pontosság növelése érdekében. Ebben összesen százhuszonöt kérdést tesznek fel a fiskális transzparenciával kapcsolatban, s ezekből kilencvenötöt használnak fel az index kiszámolásához, a többi harminc tájékoztató jellegű.

Az OBQ az alábbi öt fő fejezetre tagolódik:

- 1) A költségvetési dokumentumok elérhetősége,
- 2) A kormány által benyújtott költségvetési terv,
- 3) Költségvetési folyamat,
- 4) Törvényhozás ereje,
- 5) A nyilvánosság bevonása a költségvetés folyamatába.

A kérdőív első részében arra kell válaszolnia a kitöltőnek, hogy nyilvánosan elérhetőek-e az első táblázatban bemutatandó dokumentumok. Azaz, kérésre vagy kérés nélkül az állampolgár hozzájuthat az adott irathoz. A kormányzati adatszolgáltatás akkor megfelelő szintű, amennyiben az összes dokumentumot nyilvánosan elérhetővé teszi az ország lakosai és civil szervezetei számára. Minden más esetben nem teljesen átláthatóan működik a kormányzat, ami rontja az állampolgárok jogát a végrehajtó hatalom elszámoltatására. Ennek következtében növekedhet a korrupció kockázata, mivel a lebukás esélye kisebb. Legegyszerűbben az interneten keresztül érhetik el az állampolgárok a kormányzati iratokat. Emiatt a kérdőívet kitöltő kutató is ezt vizsgálja meg, hogy hozzáfér-e az adott dokumentumokhoz a világhálón. Továbbá megadja ezek internetes elérhetőségét a lehető legpontosabban. Így az adatokat a későbbiekben az IBP munkatársai is ellenőrizhetik.

1. táblázat A kérdőívben vizsgált költségvetési dokumentumok típusai

Dokumentum	Rövid leírás
Költségvetés korai tervezete	A költségvetés fő számaira vonatkozó előzetes becsléseket tartalmazza.
Benyújtott költségvetési terv	A parlamentnek a kormány által benyújtott költségvetési javaslat, amely részletesen tartalmazza az adatokat.
Elfogadott költségvetés	A törvényhozás által elfogadott költségvetés, amely a benyújtott változattól eltérő is lehet.
Évközi jelentések	Havonta, vagy negyedévente publikált riportok a bevételek és kiadások alakulásáról.
Félévi felülvizsgálat	Összefoglalja az első hat hónap adatait, kiigazítja, ha szükséges a kormányzati várakozásokat felülvizsgálja és kiigazítja. Az elfogadott büdzséhez képesti lényeges változásokat indokolja.
Év végi jelentés	Bemutatja a kormányzati kiadásokat és bevételeket, s azt, hogy hogyan változott a központi költségvetés adósságállománya a tárgyévben.
Számvevőszéki jelentés	Értékeli a kormányzat fiskális teljesítményét, s ha van jogosultsága, egyéb szervezetekét is.
Állampolgári költségvetés	A fenti dokumentumok mindenki számára érthető, leegyszerűsített változatának elérhetővé tétele.

Forrás: Granickas 2013:11-12

A második szekcióban található kérdések a költségvetés tervezési folyamatával foglalkoznak: a kormány milyen részletességgel ismerteti a kiadásokat, illetve a bevételeket. Ezeket egy féle bontásban, vagy többszintű csoportosításban közli a publikummal? Például az adatok elérhetőek-e gazdasági és funkcionális osztályozásban is. Minél több szempont szerinti csoportosítást tartalmaz a költségvetési terv, annál jobban ellenőrizhető a nyilvánosság által a közpénzek felhasználása. Továbbá a büdzsé tervezete tartalmazza-e a középtávú kitekintést, illetve a korábbi évek tényleges adatait? A kormányzat által használt makroökonómiai előrejelzéseket a nyilvánosság részére bocsátja-e, hogy ellenőrizhetőek legyenek a kabinet számításai?

A következő fejezet a költségvetési év folyamán, illetve végén közzéteendő dokumentumok meglétével foglalkozik. Ezekben mutatja be a kormány, hogy időarányosan hogyan alakulnak a bevételek és kiadások. Fontos szempont a tényleges

számok és az elfogadott büdzsében lévő tervek összevetése. Ha a két adat között jelentős, legalább öt százalékos eltérés van, arra a kormánynak magyarázatot kellene adnia az OECD és az IMF szerint. A félévi jelentés a megváltozott gazdasági körülmények okait tárja fel, s azt, hogy ezek milyen módon hatnak a költségvetésre. A fejezet foglalkozik a könyvvizsgáló szervezettel, amely a költségvetés utólagos, külső ellenőrzését végzi. Az átláthatóságot erősíti, ha az intézmény nagyobb függetlenséget élvez a végrehajtó hatalomtól és széles jogosítványokkal rendelkezik. Ennek fontos eszköze, hogy a könyvvizsgáló szervezet vezetőjét a parlament nevezze ki, s neki tartozzon felelősséggel.

A következő fejezet vizsgálja meg milyen mértékű ellenállást tanúsít a törvényhozó hatalom a kormánnyal szemben. A parlament érdekérvényesítő erejét növelné, ha lenne olyan saját, vagy független apparátusa, amely szervezet makrogazdasági előrejelzéseket készítené. Erre támaszkodva az országgyűlés kétségbe vonhatná a kormány előterjesztésének megfelelőségét, például, ha túl optimista gazdasági növekedést feltételez. Ezt a szerepet töltheti be a költségvetési tanács, amely önálló makroökonómiai elemzéseket készítve hívhatja fel a figyelmet a hivatalos előrejelzés esetleges hibáira, túl optimista várakozásaira (Jankovics 2012). Emellett Alt és Lassen közös tanulmányukban bizonyították, hogy a politikai versengés erőssége befolyásolja a fiskális transzparenciát (Alt-Lassen 2006). Tehát, abban az országban, ahol a törvényhozó helyekért éles küzdelem folyik, s a kormánypártok a parlamentben sem élvezhetnek biztos többséget, a közvélemény számára nagyobb betekintés nyílik a költségvetés folyamatába.

A záró kérdések arra keresik a választ, hogy mennyire vonja be a kormányzat a polgárokat a teljes költségvetési folyamatba, a tervezéstől a végrehajtásig. Ennek eszköze egyrészt a széles közönség számára érthető nyelven megfogalmazott jelentések publikálása, mivel nem várható el mindenkitől, hogy az államháztartástan szakértője legyen. Másrészt fórumok, sajtótájékoztatók tartása, ahol személyesen ismertetik az adatokat és hallgathatják meg a hozzászólásokat a költségvetéshez. Ilyenkor az állampolgárok kifejezhetik a kormányzati politikával való egyetértésüket, illetve ellenvetéseiket.

Természetesen, mint minden mérési módszernek, ennek is megvannak az előnyei és hátrányai. A legfontosabb előnye, amire korábban utaltam, hogy nem kormányzati adatközlésen alapul, emiatt nem igazán képes a befolyásolására az éppen hatalmon lévő politikai csoport. Mivel az IBP általában együttműködik a felmérésben

résztevő országok különböző magánszervezeteivel, amelyek segítenek a kérdőívek kiküldésében és feldolgozásában, nagyobb számú adathoz juthat hozzá, mintha csak önállóan végezné az adatgyűjtést.

A módszer, mint minden, ami emberi tevékenységen alapul felvetheti a szubjektivitás kérdését, hogy a válaszadókat befolyásolták politikai érzelmeik az éppen hatalmon levőkkel szemben. Ez feltehetően elhanyagolható, mivel e szakterülettel foglalkozó kutatók munkájuk során tárgyilagos véleményalkotásra törekednek. Másrészt valószínűleg közel hasonló nagyságrendben vannak azok, akik az egyik oldallal szimpatizálnak, mint a másikkal. Másik fontos kérdés az egyes válaszok súlyozása. Az index megalkotásánál az IBP egyforma súllyal veszi figyelembe a felhasznált kilencvenöt kérdést, elejét véve a későbbi vitának (Open Budget Survey 2012:48).

3.3. A felmérések eredményei

A második táblázat összegzi az országok teljesítményét az egyes években néhány alapstatisztikai mutató felhasználásával. Az első melléklet tartalmazza minden ország összes pontszámát, amikor részt vett a felmérésben. Az ENSZ 193 tagországa⁵ közül száz szerepelt a 2012-es felmérésben, amely közel ötvenkét százalékos részvételi aránynak felel meg.

2. táblázat Alapstatisztika az OBI-ról.

	OBI 2006	OBI 2008	OBI 2008 (2006-os országokkal)	OBI 2010	OBI 2010 (2006-os országokkal)	OBI 2012	OBI 2012 (2006-os országokkal)
Országok száma (db)	59	85	59	94	59	100	59
Átlag	46,02	39,73	47,92	42,21	49,68	42,68	51,46
Medián	45	43	50	47	52	47	51
Módusz	42	1	43	0	55	50	50
Szórás	22,23	25,19	22,82	24,53	22,57	24,22	21,86
Minimum	3	0	2	0	0	0	3
Maximum	89	88	88	92	92	93	93

Forrás: Saját számítások az OBI 2006, OBI 2008, OBI 2010, OBI 2012 alapján

Látható, amíg 2006-os rangsorban csak ötvenkilenc ország szerepel, addig a legutolsóban már kerekén száz nemzet. Vagyis alig hat év alatt majdnem

⁵ Elérhető: <http://www.un.org/en/members/growth.shtml>

megduplázódott a résztvevők száma, ami mutathatja, hogy az államok számára is fontos a részvétel, illetve az elért eredményük. Ez az elemzés viszont óvatosságra int, mivel a számítások értékeit nagyban befolyásolják az új belépők⁶. A legnagyobb bővülés 2008-ban következett be, amikor 26 új ország fiskális transzparenciáját mérték az IBP kutatói. A következő időszakban kilencel emelkedett a létszám, míg 2012-ben hattal.

Az OBI-ban egy ország pontszáma nulla és száz közötti értéket vehet fel. Ez alapján a nemzetek a következő öt kategória egyikébe sorolhatók be:

1. Kategória: ha az ország pontszáma nyolcvanegy, vagy annál nagyobb, akkor mondhatjuk, hogy megfelelő mennyiségű információ áll az állampolgárok részére a kormányzati teljesítmény megítéléséhez. Természetesen ez nem jelenti e rendszerek tökéletességét, ezek az államok is emelhetik a végrehajtó hatalom működésének átláthatóságát, ha részletesebb jelentéseket tesznek közzé. Például Új-Zéland és Dél-Afrika tartozik ide.
2. Kategória: 61-től 80 pontig terjedő pontszámot elérő nemzetek általában publikálják mind a nyolc tárgyalt dokumentumot, csak nem eléggé alaposan. Így teljesítményük javításának legfőbb eszköze a részletesség növelése, vagyis alacsonyabb szinten aggregált adatok nyilvánosságra hozása. Például: Csehország és Spanyolország.
3. Kategória: azon országok, amelyek legalább 41 és legfeljebb 60 pontot szereztek csak néhány szükséges információt tesznek elérhetővé az állampolgárok számára. Valószínűleg egy vagy több alapidokumentumot egyáltalán nem bocsájtanak közrendelkezésre. Pl.: Olaszország és Kenya.
4. Kategória: huszonegy és negyven pont között az állam alig közöl működéséről valami tény a közvéleménnyel, s a jelentések nagy része sem érhető el. Ilyen körülmények mellett gyakorlatilag lehetetlen ellenőrizni a közpénzek felhasználását. Pl.: Venezuela és Marokkó.
5. Kategória: azok az országok, amelyek maximum húsz pontot szereztek, semmilyen, vagy nagyon kevés információt szolgáltatnak a kormányzatuk teljesítményéről. Továbbá teljes mértékben hiányoznak a tárgyalt dokumentumok. Pl.: Niger és Chád.

⁶ Emiatt számoltam ki külön minden évre a statisztikákat, ha csak a felmérésben már a legelső alkalommal szereplő országokat tekintjük.

A fenti adatok ismeretében értékelhetjük az országok átlagos teljesítményét ez egyes években. 2006-ban a pontszámok középértéke negyvenhat, vagyis nem érte el a megszerezhető felét sem. A medián ugyanekkor negyvenöt, vagyis az államok ötven százaléka ennél alacsonyabb értéket szerzett. Ez alapján a nemzetek jelentős része nem bocsátott az állampolgárai részére elegendő mennyiségű információt, működése átláthatatlan volt. A 2008-as indexben mind az átlag, mind a medián csökkent, az átlag több mint hat ponttal. Ennek az volt az oka, hogy a belépők aszimmetrikusan oszlottak el, az újak nagy része az alsó két kategóriába került, így húzva lefelé a középértéket. Ekkor csatlakozott a felméréshez például Afganisztán, a Kongói Demokratikus Köztársaság és Egyenlítői Guinea. Ezt erősíti meg, ha csak az eredeti országokra nézzük ugyanazokat a számokat kismértékű emelkedést láthatunk. Közel két ponttal nőtt az ötvenkilenc eredeti állam eredményének az átlaga 2008-ra.

Az értékek 2008 óta, ha lassan is, de emelkednek, ami egyes országokban a kormányzati nyilvánosság⁷ mérsékelt növekedésére utalhat. Viszont a gyakorlatban számos állam pontszáma emelkedett tíz pontot meghaladó mértékben, míg pár nemzet hasonló nagyságú visszaesést produkált. Emellett az adatok szórása is viszonylag nagy az átlaghoz képest, közel fele. Ez ugyancsak azt mutatja, hogy az egyes esetek között hatalmas különbségek vannak, amit megerősít a legnagyobb és legkisebb pontszámok összehasonlítása. A kettő különbsége minden évben kilencven körül alakul, tehát a legjobban és a legrosszabbul teljesítő országok értékeit tekintve majdnem a teljes terjedelem a különbség. 2012-ben Új-Zéland kilencvenhárom ponttal végzett az első helyen, míg Katar nulla értékkel az utolsó helyezést foglalta el. Az előbbiből kivonva az utóbbit, azt kapjuk, hogy a rangsor terjedelme kilencvenhárom pontszám volt.

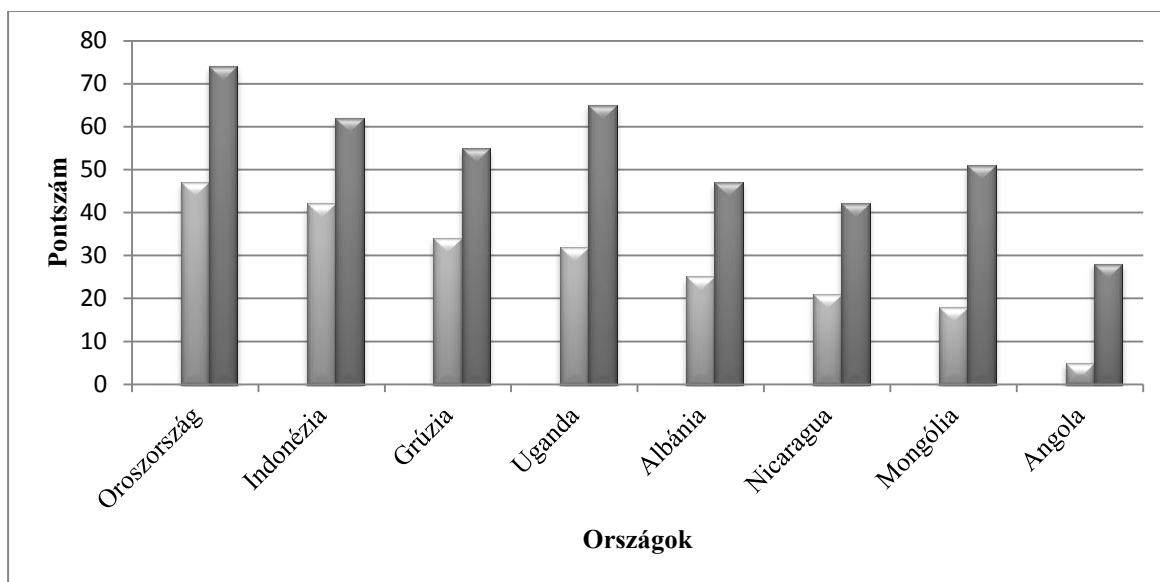
Az egyes évek pontszámait elemezve, megállapítható, hogy az első öt ország között az angolszász hagyományú⁸ államok vannak túlsúlyban. A lista első részében nagyrészt az egy főre jutó hazai összterméket tekintve gazdagabb nemzetek kerültek, néhány kivétellel. Szaúd-Arábia, Egyenlítői-Guinea és Katar például rosszabbul szerepelt, mint azt a GDP/fő indikátor alapján várni lehetne. A másik oldalon Botswana és Dél-Afrika teljesített a vártnál jobban. Olyannyira, hogy az utóbbi végig dobogós helyen végzett, sőt a 2010-es indexben elsőként. Ennek több oka lehet. Az

⁷ A dolgozatban a nyilvánosságot az átláthatóság szinonimájaként használom.

⁸ E körbe tartozónak tekintve Dél-Afrikát.

apartheid⁹ rendszer után a lehető legnagyobb átláthatóságra törekedtek a politikai szereplők, s ezt törvényhozással mozdították előre. Másrészt Dél-Afrikában gyakorlatilag a vezető párt hatalmát semmilyen más erő nem képes veszélyeztetni, így számára nem jelent fenyegetést a nyilvánosság (Khagram-De Renzio-Fung 2013:20-22). Ez abból is következik, hogy a lakosság nem kíván részt venni a költségvetési folyamatban, a kormányzat megítélésében kis szerepet játszik a kormányzat teljesítménye. Így hiába ér el magas pontszámot Dél-Afrika, a gyakorlatban a transzparenciából következő pozitív hatások alig érvényesülnek.

2012-re nyolc ország javította legalább húsz ponttal eredményét 2006-hoz képest, ezen felül tizenöten szereztek minimum tíz egységgel többet. Az első csoportba tartozó országokat mutatja be az első ábra a pontszámaikkal együtt. Tehát az eredeti nemzetek közel harminckilenc százaléka 10 %-nál nagyobb mértékben javított pontszámán. Ez úgy valósulhatott meg, hogy 2012-ben már több dokumentumot, részletesebb adatokkal publikáltak, mint 2006-ban. Ezen országok körébe tartozik például Uganda, Mongólia és Albánia. Viszont vannak olyan államok is, összesen heten, amelyek legkevesebb tizenöt ponttal rontottak eredményükön a vizsgált időszak alatt. Közülük Zambia került ki "győztesként" harminchárom egységnyi mínusszal.



1. ábra: Pontszámukat több mint húsz egységgel növelő államok (2006-2012).

Forrás: Saját szerkesztés az OBI 2006-os és az OBI 2012-es rangsorok alapján

⁹ Az apartheid alatt a kisebbségben lévő fehér népesség elnyomta, és szegregálta a többségben lévő színes bőrű dél-afrikai lakosságot.

A 2008-ban és 2010-ben csatlakozott országok között találhatunk olyat, amely hasonló nagyságrendben javított vagy rontott pontszámán. Afganisztán az egyik: 8 pontról négy év alatt (2012-re) ötvenkilenc pontra, tehát ötvenegy egységgel növelte az értéket. Így majdnem elérte a második kategóriát, s már meghaladja az átlagot és a mediánt is. Hasonlóan fejlődött Honduras, amelynek pontszáma a 2010-es tizenegyről nőtt ötvenháromra. Esetükben az elért eredmény hasonlóan az előző három országhoz a költségvetési átláthatóság növekedését mutatja. A mérleg másik oldalán Egyiptom, Zambia és Niger helyezkedik el, esetükben legalább húsz ponttal csökkent az index, s mindegyikük gyakorlatilag nem hozott nyilvánosságra semmilyen információt a kormány működéséről 2012-ben. A Nílus-parti állam esetében a 2011-es „arab tavasz” eseményei, vagyis az elnök, Hoszni Mubarak megbuktatása és az azt követő politikai felfordulás magyarázhatják a romlást. A másik két nemzet esetében is valószínűleg belpolitikai válságra lehet visszavezetni a fiskális transzparencia jelentős csökkenését.

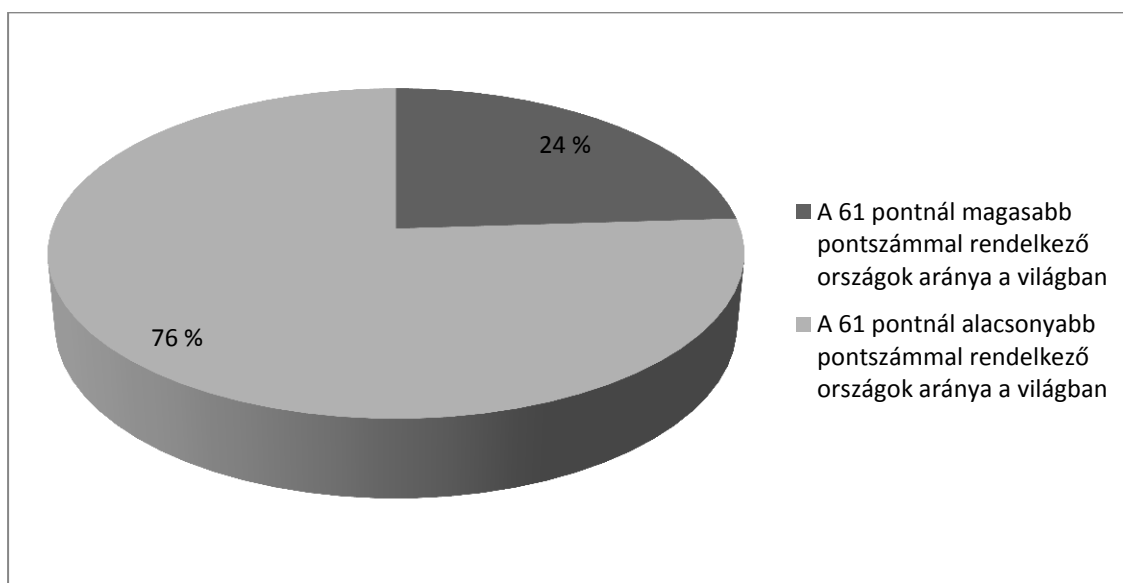
Európán¹⁰ belül a nyugati és északi országok végeztek a rangsor elején, például Svédország és Nagy-Britannia. A végén pedig a volt Jugoszlávia utódállamai és a földrész keleti feléhez tartozó nemzetek. A Földközi-tenger térségébe tartozóak pedig a középmezőnyben. Ez megfelel az általános várakozásoknak, mivel a kontinensnek a nyugati és északi része fejlettebb a többinél. Meglepően magas pontszámot ért el Oroszország a maga hetvennégy pontjával. Ez megegyezik Szlovénia eredményével, hárommal megelőzi Németországot és tizennégytel Olaszországot. Ez alapján azt mondhatnánk, hogy a moszkvai kormányzat átláthatóbban működik a berlininél, de ne feledkezzünk el a 2014-es Téli Olimpia korrupciós botrányairól és az állam autokratikus berendezkedéséről. A korrupció erősségére utal a Korrupció Érzékelési Indexben¹¹ (továbbiakban CPI) elért 133. hely a vizsgált 174 ország között 2012-ben. Lehet, hogy a költségvetés fontosabb adatai a nyilvánosság számára hozzáférhetőek, de a kormányzat elszámoltatásához a civil szervezetek ereje kevés. Emiatt szereshetett előkelő helyezést az OBI indexben, viszont rosszabbat a CPI rangsorban.

A közép-európai régióban a vizsgált országok közül a már említett Szlovénia előtt Csehország teljesít a legjobban a fiskális transzparencia terén hetvenöt ponttal. 2006-ban még fordított volt a sorrend, az eltelt hat év alatt a csehek pontszáma

¹⁰ Európából nem szerepel az összes ország a rangsorban, például Magyarország és Finnország sem.

¹¹ A CPI-t a Transparency International nemzetközi szervezet publikálja, amely elérhető ezen az oldalon: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>

tizennégygyel nőtt, ezzel szemben a szlovénoké nyolccal csökkent. Mellettük Lengyelország és Románia teljesítménye romlott, az előbbié tizenöttel, az utóbbié tizenkilenc ponttal. Keleti szomszédunk eredménye azért különös, mivel az ország a 2008-as pénzügyi válság következtében az IMF-hez fordult segítségért, amit megkapott, és ezzel vállalta a szervezet által előírt reformok végrehajtását. A Nemzetközi Valutaalap az egyik fő támogatója a kormányzati átláthatóság és elszámoltathatóság növelésének. Eddig ezt Romániában nem tudta megvalósítani, szemben Honduras-szal, amely 2010-ben még mindösszesen tizenegy pontot szerzett, viszont 2012-ben már ötvenhármat. Eközben kötött egy készenléti hitel megállapodást a Nemzetközi Valutaalappal¹², s ennek a kormányzati átláthatóság növekedésében is fontos szerepe lehetett. Az európai országok között hátulról a negyedik pozíciót foglalja el keleti szomszédunk, csak Azerbajdzsán, Szerbia és Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság ért el kevesebb pontot nála. Így a vizsgálatban szereplő EU tagországok közül az övé lett a legrosszabbul teljesítő európai-uniós tagi titulus.



2. ábra: Az első két kategóriába tartozó országok aránya a világban

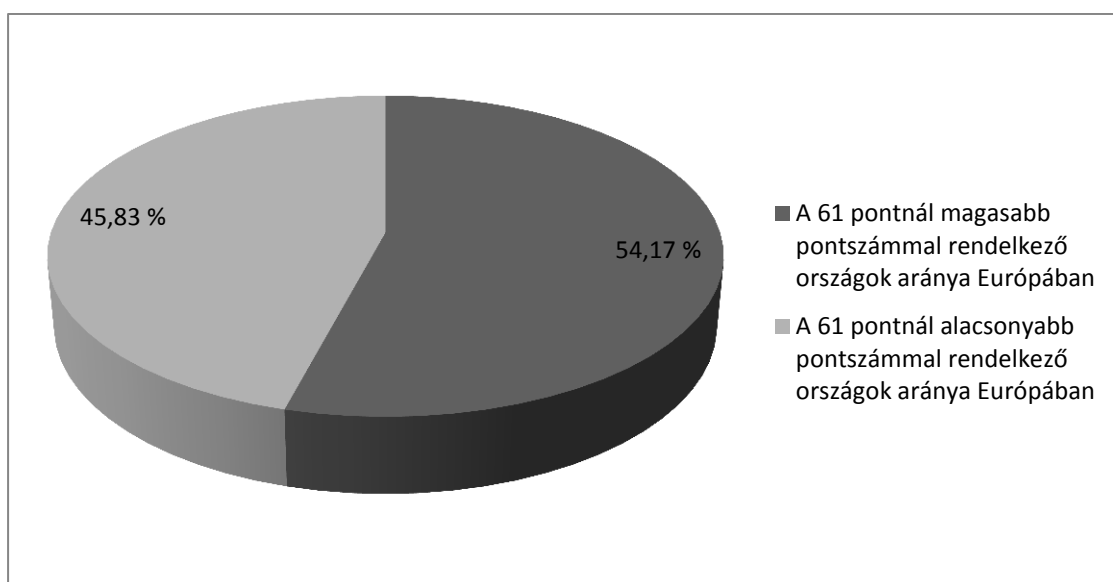
Forrás: Saját szerkesztés az OBI 2012 alapján

2012-ben az öreg kontinens államai pontszámának az átlaga hatvankettő lett, ami közel másfélszerese a világnak. Ez mutatja a földrész nemzeteinek viszonylagos jó helyzetét Ázsiához és Afrikához képest. Az előbbi középértéke harminchat, az

¹²Elérhető:

<http://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr11.aspx?memberKey1=ZZZZ&date1key=2012-01-31>

utóbbi közel huszonkilenc pont lett. A huszonnégy országból négynek nyolcvannál magasabb az eredménye, további kilenc ért el legalább hatvanegyet. A nemzetek ötvennégy százaléka tehát az első két kategóriába tartozik, míg a teljes felmérést tekintve az arány csak huszonnégy százalék. Ezt érzékeltetik a második és harmadik ábra kördiagramja, amelyeken a sötétebb árnyalat felel meg a bekezdésben említett, hatvanegy pontnál többet szerző az országok arányának az összeshez képest. Emellett Európában a legrosszabbul szereplő állam is elért legalább harmincöt egységet a százból és csak öten nem érték el a megszerezhető pontok legalább felét. Ennek a jó teljesítménynek az okai lehetnek a földrész viszonylagos fejlettsége valamint a demokratikus alapelvek hagyománya és erőssége. Továbbá az Európai Unió a tagjaitól és a tagjelölt államoktól megköveteli ezen elvek érvényesítését a kormányzat működése során.



3. ábra: Az első két kategóriába tartozó országok aránya Európában

Forrás: Saját szerkesztés az OBI 2012 alapján

Magyarország nem szerepelt az eddig közzétett rangsorokban, de külön kutatási irány lehetne annak vizsgálata, hogy hogyan szerepelhetett volna. A 2010 óta tartó időszakban több alkalommal változott év közben a költségvetés, emiatt hazánk a véleményem szerint a mezőny második felében helyezkedne el az európai országok között. Ezt a vélekedést erősítheti a törvényhozási folyamat túlzott gyorsasága, ami gátolta a civil szervezetekkel folytatandó hatékony párbeszédet a jogszabály alkotás során.

4. HIPOTÉZISEK

A világ országainak fejlettségét – az ismert módszertani kritikák ellenére is – legtöbbször az egy főre eső hazai össztermékkel határozzuk meg, mivel ez a mutatószám majdnem az összes államra elérhető. Így megfelelő alapot biztosít a nemzetek közti összehasonlításokhoz, illetve egyéb indikátorokkal való összevetéshez. Hameed pozitív korrelációt mutatott ki egy ország fiskális transzparenciája és GDP/fő mutatója között (Hameed 2005:15). Tehát fejlettebb államok esetében a kormányzat átláthatóbban működik. Ő a végrehajtó hatalom nyitottságát a Világbank és az IMF által közösen gyűjtött ROSCs¹³ adatbázis alapján mérte, ami az egyes államok adatszolgáltatásán alapul. A programban az országok önkéntesen vesznek részt. Magyarország a 2000-es évek közepéig vett részt benne. Hameed állítását erősítette meg az IBP, amely az OBI 2008-as értékeit vetette össze az országok 2007-es GDP/fő mutatójának logaritmusával (OBI 2008:17-18). A talált kapcsolat mellett voltak olyan nemzetek, amelyek fejlettsége és az OBI rangsorban elért helyezése miatt kitűntek. Az OBI 2012-es rangsorát összevetve az államok fejlettségével, feltételezhető, hogy hasonló eredményeket kapunk, mint az előbb említett tanulmányok szerzői. Ez alapján a következő hipotézis fogalmazható meg.

1. Hipotézis: Az egyes államok fejlettsége és fiskális transzparenciája között szoros és pozitív kapcsolat van.

Wehner és De Renzio 2012-es tanulmányukban a kormányzati átláthatóság és az országok politikai berendezkedése közötti összefüggéseket kutatták. Megállapították, hogy a politikai tényezők jelentős szerepet játszanak az előbbi alakulásában (Wehner-De Renzio 2012: 105). Tehát egy olyan ország, amely demokratikusan működik, várhatóan magasabb fiskális transzparenciával rendelkezik, mint egy autokratikus. Alt és Lassen hasonló következtetésekre jutott, a politikai versengés növekedése pozitív hatással van a kormányzati átláthatóságra (Alt-Lassen 2006:1426). A DI index a demokrácia érvényesülését méri az egyes államokban, s ezt vetem össze OBI eredménnyel az előbbi állítások ellenőrzésére. Ha egy nemzetnek a DI pontszáma magas, várhatóan az OBI eredménye is az, ami a kettő azonos irányú mozgására utal.

¹³ ROSCs a Reports on Observation of Standards and Codes rövidítése, amely a nemzetközileg meghatározott sztenderdek érvényesítését méri az egyes országokban.

2. Hipotézis: Az OBI pontszám és a DI pontszám között szoros és pozitív kapcsolat van.

A Transparency International a világ legtöbb országában a korrupció visszaszorításáért küzd. Ennek egyik eszközeként évente publikálja a CPI indexet, amiben a szervezet rangsorolja az államokat a közszférában tapasztalt visszaélések alapján. A pontszám nulla és száz közötti értéket vehet fel, ahol az utóbbi jelenti a korrupció hiányát. Reinikka és Svensson 2004-es tanulmányukban mutattak rá a nyilvánosság erejére a közpénzek megfelelő felhasználása kapcsán Ugandában (Reinikka-Svensson 2004). 1995-ben az iskoláknak szánt pénznek csak húsz százaléka ért el az intézményekhez. Ennek hatására a kormány az újságokban nyilvánosságra hozta az egyes tanintézeteknek szánt források nagyságát, amitől azt remélték, hogy a lakosság fogja számon kérni a regionális tisztviselőkön, ha ennél kevesebb érkezik meg. Az ötlet bevált, 2001-re az arány elérte az iskolák átlagában a nyolcvan százalékot, tehát a támogatások nagy része már a címzettekhez jutott. Mivel az OBI a kormányzati pénzügyek átláthatóságát méri, feltételezhető, hogy létezik kapcsolat a mutatószám és a CPI között. Ha egy ország OBI pontszáma magas valószínűsíthetően a CPI értéke is az.

3. Hipotézis: Egy ország OBI pontszáma és CPI pontszám között pozitív kapcsolat van.

5. EREDMÉNYEK

A mutatószámok közötti kapcsolatok erősségének mérésére korreláció vizsgálatot végeztem, s az eredményeket a következő szempont alapján értékeltem:

- $|r| < 0,4$, az indikátorok között gyenge összefüggés van
- $0,4 \leq |r| < 0,7$, közepesen erős a kapcsolat
- $0,7 \leq |r| < 0,9$, a két mutatószám kapcsolata szoros
- $0,9 \leq |r| < 1$, nagyon szoros összefüggés
- $|r|=1$, függvényszerű a kapcsolat
- $r=0$, nincs kapcsolat a két indikátor között, függetlenek egymástól

5.1. A gazdasági fejlettség és a fiskális transzparencia kapcsolata

Az egyes országok egy főre jutó hazai összterméke és OBI pontszáma közötti kapcsolat erősségét mutatja be a harmadik táblázat. A 2012-es GDP/fő¹⁴ adatokat a Világbank adatbázisából nyertem ki.

3. táblázat: A GDP/fő és az OBI pontszám kapcsolata

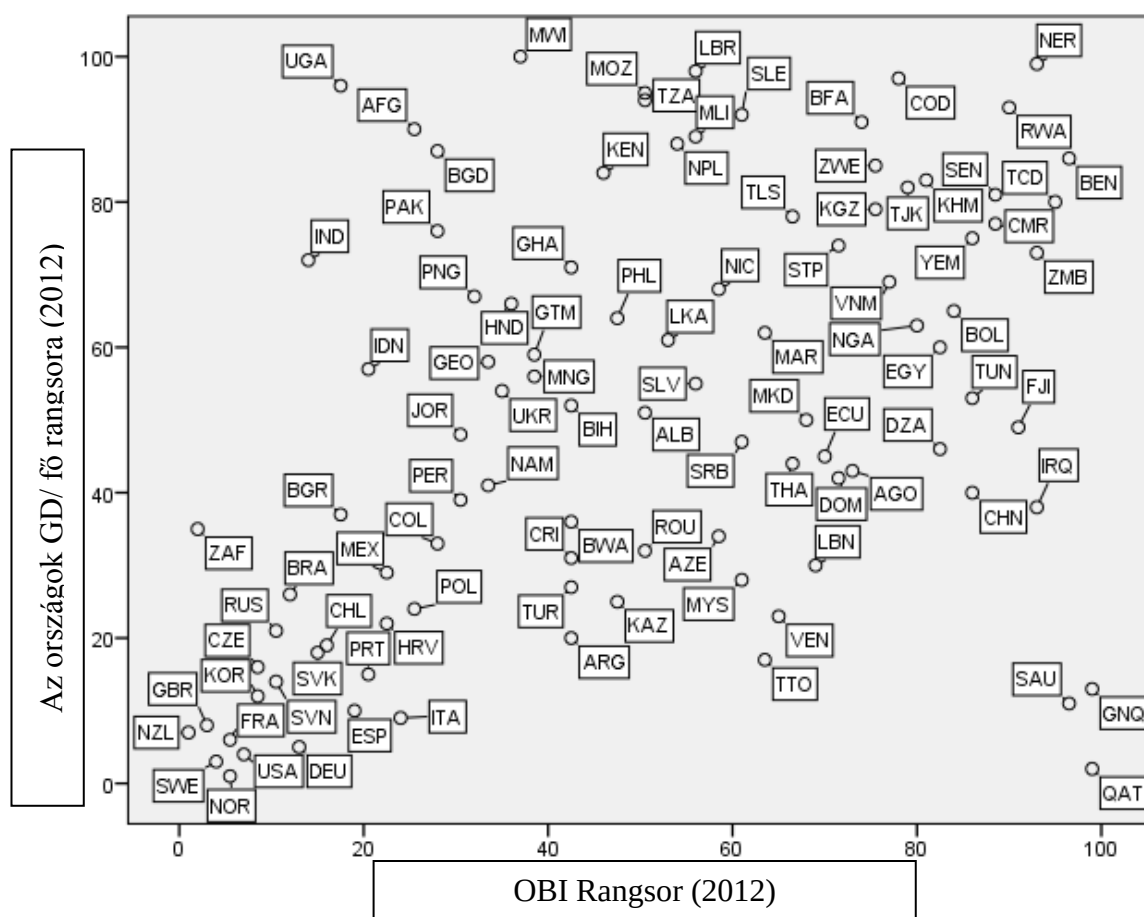
		Value	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,341	,001
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,440	,000
N of Valid Cases		99	

Forrás: Saját számítás az OBI 2012 és a Világbank adatai alapján.

Látható, hogy a két mutatószám között gyenge és pozitív összefüggés áll fenn, mivel a Pearson-féle korrelációs együttható értéke 0,341 és szignifikáns. Ez csak részben erősíti meg a feltételezésemet. Az általam vártnál gyengébb a kötelék a két indikátor között, amelynek az egyik oka lehet, hogy vannak olyan országok, amelyek hiába rendelkeznek magas egy főre eső jövedelemmel a kormányzati átláthatóságuk viszont nagyon alacsony. Ilyen államok például Katar (QAT), Szaúd-Arábia (SAU) és Egyenlítői Guinea (GNQ), amelyek messze kilógnak a többi fejlett nemzet sorából. ahogy. A negyedik ábra is ezt érzékelteti, mivel ezen államok egyértelműen elkülönülnek a többitől, az ábra jobb alsó sarkában találhatóak meg. Ross 2011-es munkájában megállapította, hogy az autokratikus berendezkedésű országok esetében a

¹⁴ Forrás: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>

szénhidrogén értékesítésből származó bevételek hatására a transzparencia csökken, kivéve Oroszországot (Ross 2011). Ennek a legfőbb oka az, hogy a nemzetek vezetői titokban tartják az ásványkincsek eladásából pontosan mekkora jövedelemre tesznek szert az ország és azt mire fordítják. A három fentebb említett állam ebbe a csoportba tartozik, amit a DI rangsorban elfoglalt helyezésük is megerősít.



4. ábra: Az országok helyezése a GDP/fő és az OBI rangsorban.

Forrás: Saját szerkesztés az OBI 2012-es adatok és a 2012-es GDP/fő mutató alapján

Emellett vannak olyan országok, amelyek OBI pontszáma sokkal magasabb, mint a hasonló egy főre eső jövedelemmel rendelkező társaiké, például Dél-Afrika. 2012-ben Dél-Afrika legalább huszonöt ponttal magasabb pontszámot ért el, mint Bulgária és Kolumbia, amelyekkel hasonló fejlettségű. A fejlettségéhez képest meglepően magas pontszámot kapott még Uganda, Afganisztán. Az utóbbinál a NATO országok jelenléte meghatározó lehetett a fiskális transzparencia erősítésében. Az előbbi, bár az egyik legszegényebb ország a világon a szomszédjainál – amelyek hasonló helyzetűek – legalább tíz ponttal szerzett többet és így pontszáma hatvanöt

lett. Az ország kormányzata elkötelezte magát az átláthatóság mellett, és ehhez nemzetközi segítséget is kapott (Reinikka, Svensson 2004). E példák mutatják, hogy kevésbé fejlett államokban is működhet a közszféra nyitottan.

Továbbá a negyedik ábráról látható, hogy a kapcsolat az OBI pontszám és az egy főre eső jövedelem között a gazdagabb országok között szorosabb, míg a szegényebbeknél gyengébb. Ez egyrészt a nemzetközi, az IMF és az OECD által kifejlesztett sztenderdek elterjedésére utalhat a fejlődő államokban, amelyek így magasabb pontszámot értek el az OBI indexben a várthoz képest. Másrészt sok, viszonylag fejlett, de nem demokratikus államban a kormányzat működéséről kevés információt osztanak meg a nyilvánossággal, például Azerbajdzsán és Kína ilyen nemzet.

5.2. A demokratikus berendezkedés és a kormányzati átláthatóság kapcsolata

A negyedik táblázatból látható, hogy a DI és az OBI mutatószámok között szoros kapcsolat áll fenn, a korrelációs együttható értéke 0,729 és szignifikáns. Vagyis minél demokratikusabb egy ország irányítása, annál átláthatóbban működő kormányzatra számíthatunk.

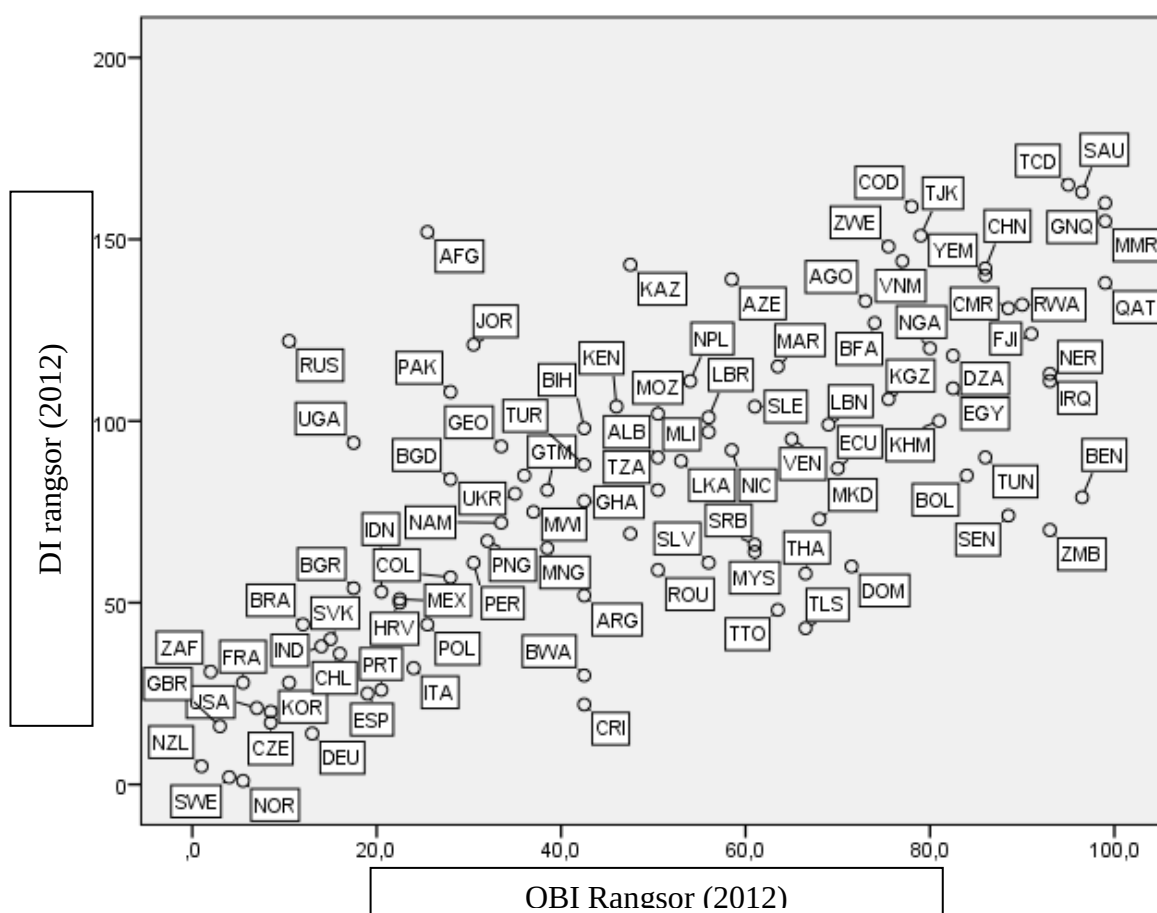
4. táblázat: A DI és az OBI indikátorok kapcsolata.

		Value	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,729	,000
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,712	,000
N of Valid Cases		99	

Forrás: Saját számítás az OBI 2012-es és a DI 2012-es adatai alapján.

A kapott eredmény megegyezik a korábbi kutatások következtetéseivel, erősítve a demokratikus intézmények és elvek szükségességét a kormányzati nyitottság előremozdításához. Ott, ahol szilárd alapokra épülő többpártrendszer működik, az állampolgárok több információhoz juthatnak az állam pénzügyeiről, mint az egypártrendszerben működő Kínában, vagy egyéb autokratikus berendezkedésű államban.

E megállapítás alól is találunk kivételeket. Elsőként Oroszországot említtem, amely az OBI rangsorban az első húsz között szerepelt, viszont a DI-ben az első száz ország közé sem fért be, a 122. helyen végzett rangsorban. További példák az ehhez hasonló országokra Dél-Afrika, Uganda és Afganisztán. Mindegyik felsorolt állam korábban azért került kiemelésre, mert a vártnál jóval magasabb pontszámot szerzett az OBI felmérésben. E kiugró értékek láthatók az ötös ábrán, amely bemutatja az egyes országok helyezését mindkét rangsorban. Az ábra bal alsó sarkában többségében a nyugati civilizációhoz sorolt államok helyezkednek el, míg a jobb felsőben afrikai és ázsiai nemzetek.



5. ábra: Az országok helyezése a DI 2012 és az OBI 2012 rangsorokban.

Forrás: Saját szerkesztés az OBI és a DI 2012-es adatai alapján

Emellett megvizsgáltam külön a DI egy részindexe és az OBI kapcsolatát, mivel e mutatószám méri a kormányzat működőképességét. Ez függ a választott tisztviselők döntési szabadságától, amelyet ideális esetben nem korlátoz sem bel-, sem külföldi szervezet. Ezen kívül az állampolgárok a politikai szereplőkbe, pártokba vetett

bizalma, s a korrupció súlyossága határozza meg az ország pontszámát. A korrelációs vizsgálat eredménye szignifikáns lett, az együtttható értéke 0,644. A részindex és az OBI között gyengébb kapcsolatot figyeltem meg.

5.3. A korrupció és a fiskális transzparencia kapcsolata

Az egyes országok korrupciós szintjének és kormányzati átláthatóságának összefüggését mutatja az ötödik táblázat. A Pearson-féle korrelációs együtttható értéke 0,541. Vagyis közepesen szoros és pozitív kapcsolat található az indikátorok között, amely igazolja harmadik hipotézisemet.

5. táblázat: A CPI és az OBI kapcsolatának erőssége

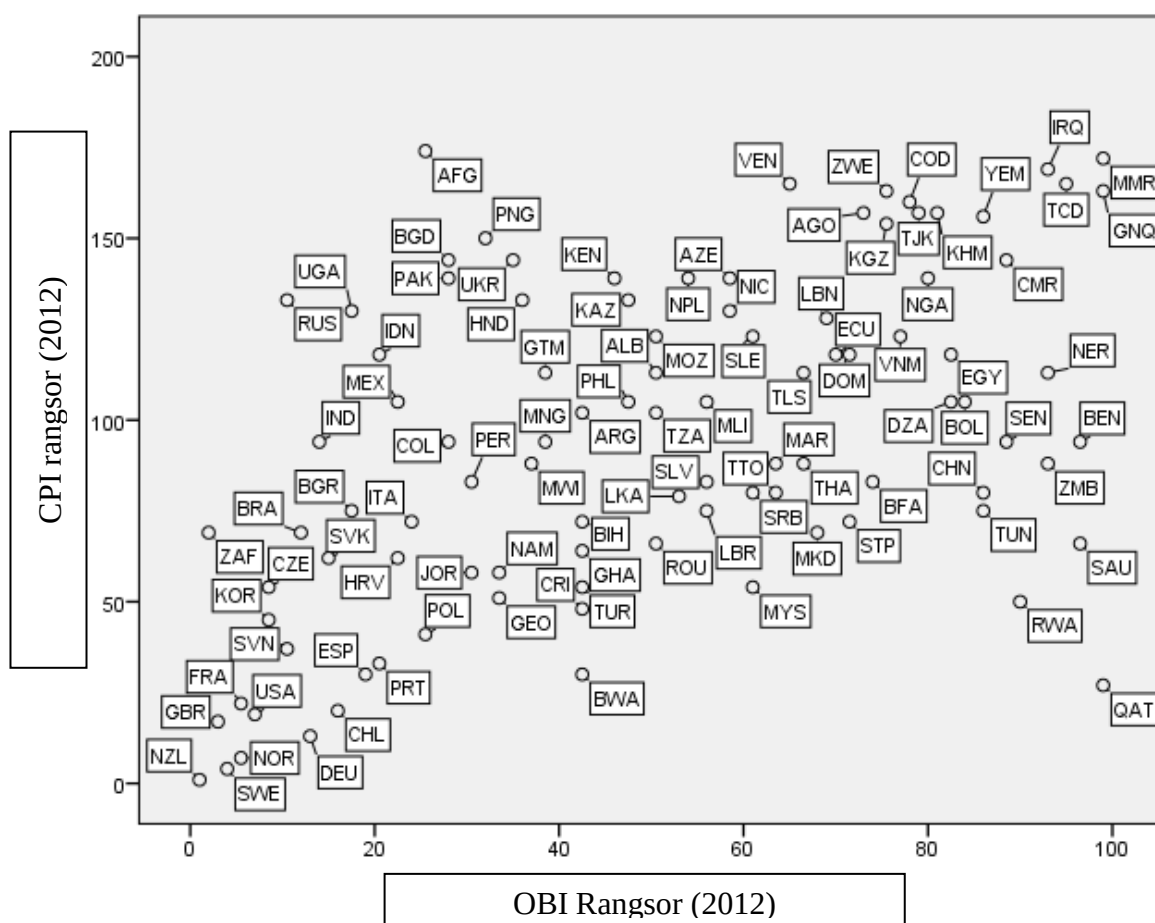
		Value	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,541	,000
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,489	,000
N of Valid Cases		99	

Forrás: Saját számítások a CPI és az OBI 2012-es értékei alapján.

Ez összhangban áll Reinikka és Svensson megállapításával is, hogy a korrupció elleni harc egyik leghatékonyabb eszköze a társadalom bevonása a közpénzek felhasználásának ellenőrzésére (Reinikka-Svensson 2004:19). Egyrészt nyilvános állami gazdálkodás mellett könnyebben lebuknak a választott tisztségviselők, ha ilyen ügyekben vesznek részt, tehát nagyobb mértékben veszélyeztetik újraválasztási esélyeiket. Ez pedig sok képviselőt eltántoríthat a bűnelkövetés eme formájától. Másrészt a kinevezett tisztségviselők számára is megnő a lebukás kockázata, mivel egy átláthatóbb környezetben hamarabb és nagyobb valószínűséggel elkapják őket. Az előző esethez hasonlóan ez szintén sok köztisztviselőt elrettent a korrupcióban való részvételtől.

Az egyes államok helyezését elemezve, a két rangsorban látható, hogy míg Katar a Korrupció Érzékelési Indexben a huszonhetedik helyen szerepel a százhetvennégyből, addig az OBI rangsorban a kilencvenkilencedikként a százból. Esetében a két érték között kevésbé szoros a kapcsolat, mint általában. Ennek az oka az lehet, hogy feltehetően az országban alacsony a vesztegetés szintje, de az állam működése nem nyilvános. Ez a megállapítás igaz Szaúd-Arábiára és Ruandára is, csak a különbség nem ennyire szélsőséges a két rangsorban elfoglalt pozíció között.

Egyes nemzetek esetében megfigyelhető, hogy az OBI helyezése sokkal jobb a CPI indexben elfoglalt helyüknél. Ezek közé tartozik Dél-Afrika, Oroszország és Uganda. Ezen országok fiskális transzparencia szempontjából az első húsz helyezett között találhatók, viszont a korrupció terén csak a mezőny középső, illetve hátsó szegmensében helyezkednek el. A kormányzat viszonylag sok adatot közöl a közpénzek felhasználásáról, de a források kisebb vagy nagyobb részét nem a kijelölt célra használják fel.



6. ábra: Az országok helyezése a CPI és az OBI rangsorban 2012-ben.

Forrás: Saját szerkesztés az OBI és a CPI 2012-es adatai alapján

Továbbá egyes nemzetek OBI helyezése sokkal jobb a CPI indexben elfoglalt helyüknél. Ezek közé tartozik Dél-Afrika, Oroszország és Uganda. Ezen országok a fiskális transzparencia szempontjából az első húsz között vannak találhatóak, viszont a korrupció terén csak a mezőny középső, illetve hátsó szegmensében helyezkednek el.

A kormányzat viszonylag sok adatot közöl a közpénzek felhasználásáról, de a források kisebb vagy nagyobb részét nem a kijelölt célra használják fel.

Az ötös ábrához hasonlóan nagyrészt nyugati országok találhatók a bal alsó sarokban, amely azt mutatja, hogy ezek szerepeltek mindkét rangsorban kiemelkedően. Az egyetlen nem európai állam az USA-t leszámítva Chile. A dél-amerikai nemzet tizenhatodik lett az OBI indexben és huszadik a CPI-ban. A legrosszabbul teljesítők közé ázsiai és afrikai országok tartoznak, mint Irak, Jemen és Egyenlítői-Guinea. Ezekben az államokban a kormányzat a nyilvánossággal nem oszt meg adatokat a működéséről, és a korrupció szintje is magas.

6. táblázat Eredmények összegzése

Hipotézis	Következtetés
Az egyes államok fejlettsége és fiskális transzparenciája között szoros és pozitív kapcsolat van.	Részben megerősítve. A két mutatószám között a korrelációelemzés pozitív, de gyenge kapcsolatot mutatott ki.
Az OBI pontszám és a DI pontszám között szoros és pozitív kapcsolat van.	Megerősítve. Tehát, ha egy országban a demokratikus intézmények erősek, akkor a kormányzat működése is átlátható.
Egy ország OBI pontszáma és CPI pontszám között pozitív kapcsolat van.	Megerősítve. A kormányzati nyitottság magasabb fokán a korrupció alacsonyabb szintű.

Forrás: Saját adatok

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozatomban a fiskális transzparencia, azon belül főképp az OBI rangsorral foglalkoztam. A megjelent négy rangsor (OBI 2006, 2008, 2010, 2012) átlagainak és egyéb statisztikai jelzőszámainak összevetése során megállapítottam, hogy lassú ütemben válik a kormányzati működés egyre átláthatóbbá a világon. Az egyes országok között azonban nagy különbségek figyelhetők meg. Néhány államban majdnem teljesen transzparensen működik a kormányzat, míg másokban a kormány semmilyen információt nem tesz közzé a pénzügyeiről és egyéb ügyeiről. Általánosságban elmondható, hogy a fejlettebb államok helyzete jobb, de néhány fejlődő nemzet sokkal magasabb pontszámot szerzett az előzetesen vártnál, és pár magas jövedelmű elmaradt attól. Az előbbire példa Uganda és Dél-Afrika, az utóbbira pedig Katar és Szaúd-Arábia.

Az egy főre eső jövedelem és az OBI pontszám között gyenge és pozitív irányú kapcsolatot mutattam ki, ami részben ellentmond az általam vártaknak. Ez utalhat arra, hogy a kormányzati nyitottság erősségét főképp politikai és társadalmi okokkal lehet megmagyarázni, nem pedig gazdaságiakkal. Ezen eredmény okait a jövőben további vizsgálatokkal lehetne részletesebben feltárni. Az egyes országokban a demokrácia erőssége és a fiskális transzparencia között szoros összefüggést találtam, amely megegyezik korábbi kutatók eredményeivel. Tehát a demokratikus intézmények erősítése révén az utóbbit is előremozdíthatjuk. A korrupció és a kormányzati átláthatóság között közepesen erős és pozitív irányú kapcsolatot mutattam ki. Következésképpen az állami pénzekkel történő visszaélések egyik módja lehet a pénzmozgások nyilvánossá tétele, amelyet az ugandai központi kormány tett (Reinikka-Svensson 2004). Egy olyan ország esetében, amelyik nem szerepel az OBI rangsorban, ott a demokrácia erőssége alapján lehet a legpontosabban megbecsülni a kormányzat nyitottságát. Oroszországra, Ugandára és Dél-Afrikára ez a megállapítás nem teljesül, mivel esetükben gyenge a két indikátor kapcsolata.

A kutatásokat tovább lehetne folytatni több irányban is. Milyen más az ország teljesítményét mérő mutatóval létezik kapcsolata a fiskális transzparenciának? Például a Global Democracy Ranking¹⁵ és az OBI közötti kapcsolat erőssége megegyezik-e a DI-vel kiszámolttal, és az esetleges eltéréseket milyen tényezők magyarázhatják? A költségvetési tanácsok milyen szerepet játszhatnak a kormányzati átláthatóság

¹⁵ Ez az index is az országokban a demokrácia erősségét méri: <http://democracyranking.org/>

mértékében? Egy ilyen intézmény létrehozása növeli-e az utóbbit, vagy már eleve olyan országokban alapítanak ilyen tanácsokat, ahol magas az átláthatóság? Továbbá hosszú távon hogyan hatnak egymásra, illetve a kormányzati pénzügyekre? Átlátható állami működés esetén a költségvetési tanács képes-e rábírni a kormányzó erőt a fiskális szabályok betartatására az állampolgárokon keresztül?

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

Szakirodalom

1. Alt J. E. - Lassen D. D. (2006): Fiscal transparency, political parties, and debt in OECD countries, *European Economic Review*, Volume 50., pp. 1403-1439
2. Granickas K. (2013): Fiscal Transparency and Open Government Data, *European Public Sector Information Platform*, pp. 26
3. Hameed F. (2005): Fiscal Transparency and Economic Outcomes, IMF Working Paper, Letölthető: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2005/wp05225.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 07.06., pp. 43
4. International Monetary Fund (2007): Code of Good Practices on Fiscal Transparency, pp. 4, Letölthető: <https://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/051507c.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 08. 11.
5. Jankovics L. (2012): Független fiskális intézmények, *Köz-gazdaság*, 7. évfolyam 1. szám, pp. 147-164
6. Kaplanoglou G.-Rapamos V. T. (2013): Fiscal Deficits and the Role of the Fiscal Governance: The Case of Greece, *Economic Analysis & Policy*, Vol. 43 No. 1, 2013 március, pp. 5-27, Letöltés ideje: 2014. 09.30. Letölthető: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0313592613500014>
7. Khagram S. -De Renzio P. - Fung A. (2013): Overview and Synthesis: The Political Economy of Fiscal Transparency, Participation, and Accountability Around the World, pp. 50, Letölthető: http://www.brookings.edu/~media/press/books/2012/openbudgets/openbudgets_chapter.pdf, Letöltés ideje: 2014. 06. 19.
8. Kopits G. - Craig J. (1998): Transparency in Government Operations, *International Monetary Fund*, pp. 42
9. OECD (2002): Best Practices for Budget Transparency, Letölthető: <http://www.oecd.org/governance/budgeting/Best%20Practices%20Budget%20Transparency%20-%20complete%20with%20cover%20page.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 06. 19., pp: 7-14
10. Reinekka R. - Svensson J. (2004): The power of information: Evidence from a newspaper campaign to reduce capture of public funds, *Policy Research*

Working Paper, pp. 31, Letölthető:
<http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-3239>, Letöltés ideje:
2014. 09. 19.

11. Ross M. (2011): Mineral Wealth and Budget Transparency, IBP Working Paper, pp. 28, Letölthető: <http://internationalbudget.org/publications/ibp-working-paper-2-mineral-wealth-and-budget-transparency/>, Letöltés Ideje: 2014. 09. 24.
12. Wehner J. - De Renzio P. (2013): Citizens, Legislators, and Executive Disclosure: The Political Determinants of Fiscal Transparency, World Development, Volume 41., pp. 96-108

Források

1. International Budget Partnership: 2006 Rankings-Revised, Letölthető: <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Revised-OBI-2006-Rankings-1-10-131.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 08. 10.
2. International Budget Partnership: 2008 Rankings-Revised, Letölthető: <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Rankings2008-Revised.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 08. 10.
3. International Budget Partnership (2008): Open Budget. Transform Lives. The Open Budget Survey 2008, Letölthető: <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/2011/06/2008FinalFullReportEnglish1.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 07. 22.
4. International Budget Partnership (2010): Open Budget. Transform Lives. The Open Budget Survey 2010, Letölthető: http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/2011/06/2010_Full_Report-English.pdf, Letöltés ideje: 2014. 07. 22.
5. International Budget Partnership (2011): Open Budget Questionnaire, Elérhető: http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Open-Budget-Questionnaire_Final_081120112.pdf, Letöltés ideje: 2014. 09.30.
6. International Budget Partnership (2012): Open Budget. Transform Lives. The Open Budget Survey 2012, Letölthető: <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 07. 22.
7. The Economist Intelligence Unit (2012): Democracy Index 2012, Democracy at a standstill, pp. 42, Letölthető:

https://portoncv.gov.cv/dhub/porton.por_global.open_file?p_doc_id=1034,

Letöltés ideje: 2014. 09.19.

8. The International Budget Project Open Budget Initiative (2006): More public Information Needed to Hold Governments to Account, Letölthető: <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/2011/06/SummaryReportenglish.pdf>, Letöltés ideje: 2014. 07. 22.
9. Transparency International (2012): Corruption Perception Index 2012, Letölthető: <http://www.transparency.org/cpi2012/results#myAnchor1>, Letöltés ideje: 2014. 09.09.

Internetes források

1. International Monetary Found (2012): IMF Lending Arrangements as of January 31 2012, Elérhető: <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr11.aspx?memberKey1=ZZZZ&date1key=2012-01-31>
2. United Nations: Growth in United Nations membership, 1945-present, Elérhető: <http://www.un.org/en/members/growth.shtml>

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet:

Ország	Ország Kód	OBI Pont 2006	OBI Pont 2008	OBI Pont 2010	OBI Pont 2012	Ország	Ország Kód	OBI Pont 2006	OBI Pont 2008	OBI Pont 2010	OBI Pont 2012
Afganisztán	AFG	–	8	21	59	Mongólia	MNG	18	36	60	51
Albánia	ALB	25	37	33	47	Marokkó	MAR	19	28	28	38
Algéria	DZA	28	2	1	13	Mozambik	MOZ	–	–	28	47
Angola	AGO	5	4	26	28	Mianmar	MMR	–	–	–	0
Argentína	ARG	40	56	56	50	Namibia	NAM	50	46	53	55
Azerbajdzsán	AZE	30	37	43	42	Nepál	NPL	36	43	45	44
Banglades	BGD	39	42	48	58	Új- Zéland	NZL	86	86	90	93
Benin	BEN	–	–	–	1	Nicaragua	NIC	21	19	37	42
Bolívia	BOL	21	7	13	12	Niger	NER	–	26	3	4
Bosznia- Hercegovina	BIH	–	44	44	50	Nigéria	NGA	20	19	18	16
Botswana	BWA	65	62	51	50	Norvégia	NOR	72	80	83	83
Brazília	BRA	74	74	71	73	Pakisztán	PAK	51	38	38	58
Bulgária	BGR	47	57	56	65	Pápua Új Guinea	PNG	52	61	57	56
Burkina Faso	BFA	11	14	5	23	Peru	PER	77	67	65	57
Kambodzsa	KHM	–	11	15	15	Fülöp- szigetek	PHL	51	48	55	48
Kamerun	CMR	29	5	2	10	Lengyel- ország	POL	74	67	64	59
Csád	TCD	5	8	0	3	Portugália	PRT	–	–	58	62
Chile	CHL	–	–	72	66	Katar	QAT	–	–	–	0
Kína	CHN	–	14	13	11	Románia	ROU	66	62	59	47
Kolumbia	COL	57	61	61	58	Oroszország	RUS	47	58	60	74
Costa Rica	CRI	45	45	47	50	Ruanda	RWA	–	1	11	8
Horvát- ország	HRV	42	59	57	61	Sao Tomé	STP	–	1	0	29
Csehország	CZE	61	62	62	75	Szaúd- Arábia	SAU	–	1	1	1
Kongói Demokra- tikus Köz.	COD	–	1	6	18	Szenegál	SEN	–	3	3	10
Dominikai Köztársaság	DOM	–	12	14	29	Szerbia	SRB	–	46	54	39
Ecuador	ECU	32	39	31	31	Sierra Leone	SLE	–	–	–	39
Egyiptom	EGY	19	43	49	13	Szlovákia	SVK	–	–	57	67
El Salvador	SLV	28	37	37	43	Szlovénia	SVN	82	74	70	74
Egyenlítői- Guinea	GNQ	–	0	0	0	Dél-Afrika	ZAF	86	87	92	90
Fidzsi	FJI	–	13	0	6	Dél-Korea	KOR	73	66	71	75
Franciaor- szág	FRA	89	87	87	83	Spain	ESP	–	–	63	63
Grúzia	GEO	34	53	55	55	Sri Lanka	LKA	47	64	67	46
Németország	DEU	–	64	68	71	Szudán	SDN	–	0	8	–
Ghána	GHA	42	50	54	50	Svédország	SWE	76	78	83	84
Guatemala	GTM	46	46	50	51	Tádzsikisz- tán	TJK	–	–	–	17
Honduras	HND	38	12	11	53	Tanzánia	TZA	48	36	45	47

Ország	Ország Kód	OBI Pont 2006	OBI Pont 2008	OBI Pont 2010	OBI Pont 2012	Ország	Ország Kód	OBI Pont 2006	OBI Pont 2008	OBI Pont 2010	OBI Pont 2012
India	IND	53	60	67	68	Tájföld	THA	–	40	42	36
Indonézia	IDN	42	54	51	62	Kelet- Timor	TLS	–	–	34	36
Irak	IRQ	–	–	0	4	Trinidad és Tobago	TTO	–	33	33	38
Olaszország	ITA	–	–	58	60	Tunézia	TUN	–	–	–	11
Jordánia	JOR	50	53	50	57	Törökország	TUR	42	43	57	50
Kazahsztán	KAZ	43	35	38	48	Uganda	UGA	32	51	55	65
Kenya	KEN	48	58	49	49	Ukrajna	UKR	–	55	62	54
Kirgiz Köz- társaság	KGZ	–	8	15	20	UK	GBR	88	88	87	88
Libanon	LBN	–	32	32	33	USA	USA	81	82	82	79
Libéria	LBR	–	3	40	43	Venezuela	VEN	–	35	34	37
Macedónia (FYROM)	MKD	–	54	49	35	Vietnam	VNM	3	10	14	19
Malawi	MWI	42	28	47	52	Jemen	YEM	–	10	25	11
Malajzia	MYS	–	35	39	39	Zambia	ZMB	37	48	36	4
Mali	MLI	–	–	35	43	Zimbabwe	ZWE	–	–	–	20
Mexikó	MEX	50	55	52	61						